

Geert Grootepad Berkum - station Zwolle

Auteur: Marycke Naber

Vecht, Westerveldse Aa, Nooterhof, Park De Wezenlanden, vestingstad

Deze wandeling voert vanaf de bushalte via fietspaden door Berkum, door de Struinwaard langs de Vecht en langs het Nieuwe Verlaat en de Nieuwe Vecht. Vervolgens door het Roodhuizerpad en het natuurontwikkelingsgebied langs de Westerveldse Aa, daarna langs het Almelose Kanaal naar Doepark Nooterhof. Tot slot door Park De Wezenlanden en de middeleeuwse binnenstad, met diverse overblijfselen van de Moderne Devotie, en langs de stadsgracht naar het station.

Dit is de negende etappe van het Geert Grootepad, een lange afstandswandeling van ruim 100 km van Deventer via Diepenveen en Windesheim naar Zwolle. Dit was de bakermat van de Moderne Devotie. Van deze laatmiddeleeuwse religieuze vernieuwingsbeweging was Geert Groote uit Deventer de geestelijk vader. Bij Zwolle leefde Thomas a Kempis, die de 'Naleving van Christus' heeft geschreven. Aan de hand van de locaties die aan deze stroming herinneren wordt de geschiedenis van de Moderne Devotie verteld.

Routebeschrijving

Start: bushalte Bergkloosterweg. Afstand 13 km, bushalte na 9,5 km

NB Raadpleeg de openingstijden van de horeca en de dienstregeling van de bussen.

- Ga vanaf de bushalte (komend vanaf Zwolle) bij de rotonde RA, Erasmuslaan. Ga de 1e weg RA, Prunuspark, even later LA over het fietspad, Abelenpad.
- Ga aan het eind van het grasveld met voetbalveldje LA over het fietspad.

Als u naar het Grand Café van zorgcentrum Berkumstede wilt, ga dan bij de asfaltweg RA en meteen LA over de klinkerweg naar de ingang.

- Blijf het fietspad volgen tot het eind, ga na de brug LA, op de dijk RA. Ga het 1e graspad schuin LA naar beneden.

NB Bij hoog water kunt u RD de dijk vervolgen en over het brugje bij de sluis. Zie verder bij routepunt 1.

U loopt door de Struinwaard, sinds 2007 natuurontwikkeling, gecombineerd met waterberging bij hoog water. De Overijsselse Vecht vormde vroeger een belangrijke verbinding met Duitsland. Onder andere het Bentheimer zandsteen werd over deze rivier vervoerd. Dat werd voor de bouw van veel kerken en van het Paleis op de Dam gebruikt.

- Loop beneden RD. Ga bij splitsing schuin RA, op de dijk schuin LA, over een brug bij een sluis.

1. Dit is het 'Nieuwe Verlaat' uit 1602 in de Nieuwe Vecht. Deze is rond 1500 gegraven als verbindingskanaal tussen de stad Zwolle en de Overijsselse Vecht. In 1877 werd de sluis verbreed, waarbij deze zijn bijzondere ovale vorm kreeg. Het sluiswachtershuis, dat al in 1726 wordt vermeld, deed ook dienst als schipperscafé.

- Ga aan het eind RA, Tussen de verlaten, dan het 1e graspad LA, Struinpad. Ga bij de dam RA en meteen LA langs de rechterkant van de sloot, aan het eind RA.

- Ga bij de brug RA over het betonfietspad (Ambeltpad), aan het eind LA, even later RA over de halfverharde weg, Kiekeboslaantje.

- Ga aan het eind RA over de halfverharde weg resp. halfverhard pad, bij de driesprong schuin LA, Kindertjesweidenpad. Ga het 1e graspad LA (bij wandelpijlen).

2. Ga het 1e graspad RA, dan het 1e pad LA voor de ronde plas langs. Houd links aan, ga bij het halfverharde pad LA.

- Ga bij de splitsing schuin RA, in de haakse bocht naar links RD, een graspad, aan het eind LA.

- Steek aan het eind het fietspad en de asfaltweg over en loop RD over het karrenspoor, Westerveldse Aa-pad.

- Ga aan het eind RA, Marslandenpad. Loop RD over de voetgangersbrug, ga bij het fietspad RD over het viaduct, na de brug RA, Marslandenpad.

- U loopt langs het Almelose Kanaal, met een paar bijzondere woonboten. Volg de asfaltweg (Weteringkade) met een bocht naar links.

Het water aan de rechterkant is het koelwaterkanaal van de voormalige Zwolse Elektrische Centrale, die links van de weg stond. Deze heeft gefunctioneerd van 1912 tot 1955. In dat jaar is de IJsselcentrale aan de IJssel geopend. Ook deze is niet meer in gebruik en inmiddels gesloopt.

3. Loop na de bocht naar rechts RD over de doodlopende weg, Goertjesweg. U passeert Doepark Nooterhof.

In de jaren '70 van de 20e eeuw werd hier een centrum opgezet voor natuur- en milieueducatie, met schooltuinen, een bijenstal en wilde planten. Dankzij een referendum, de Milieuraad en veel vrijwilligers werden de tuinen in stand gehouden. Momenteel is het terrein in bezit van onderwijsinstelling Landstede, die praktische vaardigheden en zorg voor de omgeving in de opleidingen wil integreren. Het is nu een educatief doepark waar het goed toeven is voor mensen van alle leeftijden.

Het grotendeels zelfvoorzienende Theehuis Earthship is ontworpen door eco-architect Michael Reynolds en gebouwd met medewerking van Landstede en veel vrijwilligers. Er zijn zoveel mogelijk natuurlijke en gebruikte materialen in verwerkt.

- Ga met uw rug naar de ingang van de Nooterhof LA over het fietspad, na de bocht naar rechts RA over het halfverharde pad. Loop RD naar beneden, ga daar LA door het tunneltje.

- Ga RD de trap op, steek de klinkerweg over en ga daarna het 1e halfverharde pad LA. Loop aan het eind RA langs het speeltuintje en informatiecentrum Weezhuis met toilet.
 - Loop RD langs de kinderboerderij en door het tunneltje in de Marsdijk uit 1311 (zie het informatiebordje).
 - Ga aan het eind bij de vijver RA, dan aan het eind LA. Ga bij de kruising na het eind van de vijver LA, dan het 1e pad RA.
4. Ga aan het eind RA, aan het eind LA, na de haakse bocht naar rechts aan het eind LA. Steek aan het eind van het betonpad resp. klinkerpad de weg over en ga RA.
- Ga even later op de brug LA, een asfaltpad resp. klinkerweg. Ga aan het eind LA over het tegelpad langs de stadsgracht.

Deze straat en het park waar u doorheen bent gelopen zijn genoemd naar de Wezenlanden, dat vanaf het eind van de 16e eeuw in bezit was van het Burgerweeshuis. Voor die tijd behoorde het aan het Buschconvent of Mariënbosch, een gemeenschap van zusters van het gemene leven. In 1401 stond Geert ten Bussche zijn huis ten oosten de Assendorperdijk aan hen af. In 1524 vluchtten zij naar de binnenstad, toen hun klooster door de Zwollenaren in brand gestoken was.

- Ga RA over de brug. Steek de weg over (links bushalte Kerkbrugje), loop RD, Kerkstraat. Ga na de bocht naar links het 1e straatje RA, Mandjesstraat, aan het eind LA.

U passeert het voormalige provinciehuis. Dit bevond zich in het neoclassicistische gebouw uit 1874 en de neogotische Statenzaal uit 1898. De laatste bevat wandschilderingen over episoden uit de Zwolse geschiedenis, ontworpen door de Weense kunstenaar Georg Sturm. Een van de schilderingen verbeeldt Thomas van Kempen die zijn medebroeders voorleest uit zijn 'Navolging van Christus'.

- Ga het 2e straatje LA, Brouwerstraat (rechts daarvan aan de Diezerstraat het fraaie pand De Witte Leeuw), aan het eind RA (Gasthuisplein).

Aan de overkant van de straat, waar toen nog de Grote Aa stroomde, konden de verdreven zusters van het Buschconvent in 1526 terecht. Aan het eind van de 16e eeuw werden zij uitgekocht en bood het complex tot 1795 onderdak aan het Burgerweeshuis. Van 1848 tot 1987 bevond zich op deze plaats wederom een klooster, ditmaal van de Zusters van Liefde uit Tilburg. Deze hielden zich onder meer met onderwijs en ziekenverpleging bezig.

De naam van de eerste straat rechts herinnert aan het Heilige Geestgasthuis, dat zich aan de rechterkant van de Grote Aa bevond. Dit eerste charitatieve instituut van Zwolle is aan het begin van de 14e eeuw gesticht. Het was in eerste instantie bedoeld om arme en/of zieke zwervers, pelgrims, marskramers en andere reizigers een paar dagen op te vangen, maar al gauw klopten ook arme en bejaarde Zwollenaren er aan. Het complex besloeg het hele blok links van de Gasthuisstraat.

5. Ga LA de straat tegenover de Gasthuisstraat in, Wolweversstraat. Ga bij het 2e kruispunt RA, Samuël Hirschstraat, bij de synagoge uit 1899 RD langs de Waalse kerk.

Dit was de Geertrudiskapel uit 1504 van het voormalige Cadenetershuis in de Walstraat erachter. Dat huis van zusters van het gemene leven was omstreeks 1390 gesticht door Geertruid Cadeneters. Broeder van het gemene leven Hendrik Foppens, vriend van Geert Groote, begeleidde alle zusters van het gemene leven in Zwolle. Het klooster is rond 1600 afgebroken, op de kapel na. Deze is in 1686 in gebruik genomen door de Franse hugenoten die gevlucht waren voor het bewind van Lodewijk XIV.

- Ga aan het eind van de steeg (Schoutenstraat) RA, daarna de 1e straat RA langs de achterkant van het Refter, de voormalige eetzaal van het Bethlehemklooster.

Dat is in 1309 op de voormalige Hof van Vollenho gesticht door augustijner koorheren. In 1430 sloten zij zich aan bij het Kapittel van Windesheim. De kanunniken hielden zich onder meer bezig met dagelijkse uitdelingen aan arme lieden, gefinancierd met donaties van de Zwolse elite. Vanaf 1580 deed het klooster geen dienst meer en in 1644 werd het afgebroken met uitzondering van de kerk en het refter, de vroegere eetzaal van het klooster, nu café-restaurant.

- Loop om het refter heen, door het steegje en langs de Bethlehemkerk.

Dit was de kapel van het Bethlehemklooster. Bij de grote stadsbrand in 1324 is deze, tezamen met een paar huizen, als enige overeind gebleven. Tussen 1391 en 1430 is de kapel verbouwd en uitgebreid, waardoor de tegenwoordige tweeschepige hallenkerk in gotische stijl ontstond. Aan de zijkant van de kerk is in de muur de grafsteen van Johannes van Kempen ingemetseld, die de kruisiging voorstelt. Ernaast een rood zandstenen reliëf van Maria met de gestorven Christus op haar schoot.

- Ga aan het eind LA en RA door het poortgebouw. Ga meteen daarna LA over het klinkerpad langs het parkeerterrein.

- Na een paar bochten komt u uit bij het voorplein van het Huis met de Hoofden, een middeleeuws stadspaleis.

Het bezit een zogenaamde Lübecker gevel met gedraaide pinakels. Lübeck was de belangrijkste stad van het Middeleeuwse handelsverbond de Hanze, waarvan Zwolle deel uitmaakte. Via de handelswegen van de Hanze breidde de Moderne Devotie zich uit naar het noorden en oosten van Europa.

Aan de overkant van de straat ziet u het Domus Clericorum (klerkenhuis) uit 1515. Rechts van de Fratersteeg, waar nu het stadhuis staat, bevond zich het Domus Pauperum ofwel het Armen Fraterhuis. Daar werden de studenten van de Latijnse School ondergebracht die niet zelf hun studie en onderdak konden betalen, soms wel 200 tegelijkertijd. Voor hen waren beurzen beschikbaar. Overdag gingen de leerlingen naar school, waar zij vroeg-humanistisch onderwijs ontvingen. Buiten schooltijd werden zij door de fraters opgevoed in de geest van de Moderne Devotie.

6. Ga bij de straat LA (Goudsteeg). Galerie Het Langhuis aan de rechterkant was oorspronkelijk de eetzaal van het Armen Fraterhuis. Ga aan het eind RA en de 1e straat RA, Praubstraat.

Rechts op de hoek is het binnenpleintje van het voormalige stadskasteel de Hof van Zuthem. Dit is rond 1350 gesticht door ridder Alof van Zuthem (zie informatiebordje). Het was het winterverblijf van de familie Van Zuthem, die begunstiger was van de Moderne Devotie.

Links op de hoek stond sinds het begin van de 14e eeuw het Olde Begijnenconvent. In 1397 kwam het onder toezicht van het stadsbestuur, wegens 'verwildering van de zeden'. De Broeders van het Gemene Leven, die in het aangrenzende fraterhuis woonden, namen de begijntjes toen onder hun hoede.

Op nr. 23 ziet u aan de rechterkant de Emmanuelshuizen, het bekendste 17e-eeuwse Zwolse armenhuis. Het is in 1638 gesticht door Anna van Haerst, nadat zowel haar echtgenoot Emmanuel van Twenhuizen als haar enige zoon Zacharias aan de pest waren overleden. In de kelder van het huis werden ruim 200 jaar lang schilderijen, altaarstukken en handschriften uit veel kloosters en huizen van de Moderne Devotie verborgen. Deze 'collectie Emmanuelshuizen' bevindt zich tegenwoordig in het Historisch Centrum Overijssel. Bij de ingang van het gebouw staat de herplaatste 17e-eeuwse toegangspoort van het voormalige Hervormd Weeshuis.

- Ga na huisnr. 17 RA door het steegje, bij de driesprong LA (Fratersteeg).

Aan het eind rechts staat de Wheeme uit 1490, de voormalige pastorie van de Grote Kerk. De broeders van het gemene leven waren kerkrechtelijk onderworpen aan de pastoor van de stadskerk. Een nieuwe rector van het fraterhuis moest bijvoorbeeld aan hem worden voorgesteld.

- Het hek aan het eind van de steeg kan gesloten zijn, maar zit in principe niet op slot. Ga daarna RA.

Tegen de zijgevel van de Wheeme ziet u een afbeelding van het handgeschreven tweede stadsboek. In 1415 zijn daarin de antiklerikale bepalingen die dat jaar waren afgekondigd op last van de bisschop van Utrecht doorgehaald.

- Loop terug en ga de 1e straat LA, Praubstraat, langs het Zwolse Balletjeshuis.

- Houd links aan langs galerie Delfi Form en ga na huisnr. 12 RA door het poortgebouw, gebouwd tussen 1457 en 1482.

In pand nr. 14 aan de linkerkant werd de eerste devote gemeenschap van Zwolle gesticht door onder anderen de blinde Jan van Ommen (ca. 1350-1420) en zijn moeder Regelandis. In 1384 kocht Geert Groote het pand en gaf het aan de broeders in bruikleen. In 1386 was Jan een van de oprichters van de gemeenschap op de Agnietenberg.

U bevindt zich op het Celeplein, het binnenplein van het Fraterhuis, waarin zich een gastenhuis, ziekenhuis, kapel en brouwerij bevonden. Het kloostercomplex omvatte op den duur vrijwel alle huizen tussen de Papenstraat, Goudsteeg en Blijmarkt. In het Sint Gregoriushuis of Domus Major, dat zich aan de achterkant van het plein bevond, woonden de broeders en vond de boekproductie plaats, waarbij ook de studenten van de Latijnse School werden ingeschakeld.

Het gebouw aan de linkerkant uit 1497 was de eetzaal. Het is gebouwd op de plaats van het zogenoemde Domus Parva of Rijken Fraterhuis uit 1396. Dat was een kosthuis voor scholieren van de Latijnse school die zelf hun verzorging door de broeders konden betalen.

Op het plein staat een beeld van Joan Cele door Eric Claus. Cele (1377-1417), een telg uit regentenfamilies, was van 1377 tot 1415 rector van de Latijnse School en onderwijsvernieuwer. Onder zijn leiding liep het aantal leerlingen, afkomstig uit heel Europa, op tot boven de 800. Tevens was hij koördirigent en organist in de Grote of Sint Michaelkerk.

- Ga rechtsaf, na het pand aan uw rechterhand RA en meteen LA door het poortje.

Het huisje aan de rechterkant van het binnenplaatsje wordt het Celehuisje genoemd, hoewel Joan Cele niet daar gewoond blijkt te hebben, maar in een groter aangrenzend pand. Het huisje kwam na de Reformatie in bezit van de Nederlands Hervormde Gemeente en was tot halverwege de twintigste eeuw een vrijwoning voor drie behoeftige oude vrouwen.

- Verlaat het binnenplaatsje door de deur van het Celepoortje uit 1623 en ga RA (Papenstraat). Steek aan het eind schuin RA het Grote Kerkplein over.

Ter hoogte van de verhoging voor het stadhuis met 'Adam' van August Rodin stond de Latijnse school uit 1449 voor jongens van 7 tot 15 jaar. Het gebouw kwam in de plaats van de Latijnse school uit 1374, waarvan Johan Cele rector was. Door de grote toeloop van leerlingen uit binnen- en buitenland was dat gebouw te klein geworden. Aan de gevel van de nieuwe school waren acht beelden aangebracht, waaronder dat van Sint Gregorius, de beschermheilige van de moderne devoten. De school is in 1867 gesloopt.

- Loop langs de achterkant van de Grote of Sint Michaelskerk met een 13e-eeuws timpaan, dat de ingang van de Romaanse voorganger van de kerk sierde.

- Ga aan het eind van de Korte ademhalingssteeg LA tussen de Hoofdwacht en de interpretatie van Sint Michaël, de schutspatroon van Zwolle, door Herman Lamers naar de ingang van de kerk.

In haar tegenwoordige vorm is deze tussen 1370 en 1452 ontstaan. Het oorspronkelijke Romaanse kerkje, dat al in 1040 bestond, is toen in alle richtingen vergroot. De kerk bezat de hoogste toren van het land (113,5 m), hoger dan de Domtoren in Utrecht, tot hij in 1669 voor de derde keer door de bliksem werd getroffen, in 1682 instortte en wat later voor de veiligheid werd neergehaald.

Zolang de fraters geen eigen kapel hadden togen ze dagelijks vanuit hun fraterhuis naar de kerk. Daarna kwamen zij er alleen bij speciale gelegenheden. Bij binnenkomst ziet u links bij het hoogkoor een paar laat-middeleeuwse fresco's. Helemaal rechts vooraan staat de 'Latijnse bank' die vroeger bij het koor stond. Hierin zaten de leerlingen van de Latijnse school die 's morgens vroeg de Gregoriaanse mis moesten zingen en zich verder kennelijk nogal verveelden. Een verder rondje voert onder meer langs de consistoriekamer (de trap op), een tijdens de beeldenstorm van 1580 vernielde gevelsteen en de stiltekapel.

- Loop verder langs de gebouwen die tegen de kerk aan zijn gebouwd.

7. Ga LA, Luttekestraat, dan het 1e steegje RA, richting Onze Vrouwe Basiliek (Ossenmarktsteeg). Loop langs de rechterkant van de kerk (Ossenmarkt), ga aan de voorkant LA.

Boven de ingang van de kerk (in de volksmond de Peperbus) is een Mariabeeld van de Zwolse beeldhouwer Tom Waterreus aangebracht. De kerk die gebouwd is tussen 1394 en 1464 bevat onder meer een reliekschrijn uit 1672 en een paar 16e-eeuwse schilderijen van de moderne devoot Thomas a Kempis (ca.1380-1471). Deze werd geboren in Kempen bij Krefeld (Duitsland). Vanaf 1395 werd hij opgeleid aan de Latijnse school in Deventer. Vanaf 1399 woonde hij in het Agnietenklooster bij Berkum, waar zijn oudere broer Johannes inmiddels prior was.

Voor in de kerk rechts staat het ontwerp voor een Thomas a Kempismonument dat de tweede prijs won in de prijsvraag die door de voormalige Sint Michaëlkerk aan de Roggenstraat was uitgeschreven en dat lange tijd in een kapelletje langs het Roodhuizerpad bij Berkum heeft gestaan. Het winnende ontwerp van Atelier Mengelberg te Utrecht is in 1897 in genoemde kerk geplaatst. Na afbraak daarvan in 1965 zijn van dat enorme monument slechts een paar fragmenten over, waarvan een Christusbeeld in de kerk te zien is.

- Ga bij de T-splitsing RA (Halvemaansteeg), aan het eind LA (Korte Kamperstraat), dan de 1e straat LA (Kamperstraat).

- U passeert een aantal fraaie herenhuizen, onder meer het voormalige hotel De Gouden Kroon. Ga aan het eind vande straat RA en meteen LA, Blijmarkt.

Het gebouw rechts van de Papestraat met de tekst 'Celecentrum' (het voormalig creatief centrum) maakte oorspronkelijk deel uit van het Fraterhuis.

- Ga na Museum De Fundatie (het voormalige gerechtsgebouw) bij de oude stadspomp RA (Witvoetsteeg). Ga aan het eind RA en meteen LA, aan het eind weer LA.

U bevindt zich op het voormalige Suikerbergbastion. Dit was een van de bastions die van 1615 tot 1629 op last van prins Maurits rond de binnenstad werden opgeworpen ter verdediging tegen de Spaanse troepen. Tot eind 16e eeuw stond op deze plaats, toen nog buiten de stadsgracht, het klooster Op die Maet dat gewijd was aan Sint Agnes. Toen de nonnen uit hun klooster waren verdreven vonden zij van 1574 tot en met 1575 onderdak in de restanten van het Agnietenbergklooster en aan het eind van de 16e eeuw in het Broerenklooster.

- Ga het 1e halfverharde pad schuin RA. Volg het pad met een haakse bocht naar links. Ga aan het eind RA over het asfaltpad, vlak voor het eind schuin RA.

Als u de Sassenpoort wilt bezoeken, ga dan RD en LA.

- Ga RA de brug over, daarna RA over het tegelpad langs de stadsgracht. Steek over bij het tweede zebrapad, ga daarna RA langs de Stationsweg naar het station.

Praktische informatie

Uiterwaarden, kanalen en beek, cultuurlandschap, stadsparken, vestingstad. 40% onverhard

Kijken

Doepark Nooterhof, Goertjesweg 5, doeparknooterhof.nl (tijdelijk gesloten)

Galerie Het Langhuis, Goudsteeg 8, langhuis.nl (tijdelijk gesloten)

Galerie Delfi Form, Praubstraat 4, delfiform.nl

